

Видатні українці:
Філарет Колесса

1871-1947

КОЛЕССА
Філарет Михайлович

Український музикознавець,
композитор, фольклорист

Народився 17 липня 1871 р. в с. Татарське (нині Піщане) на Львівщині в сім'ї священика.

Навчався у Стрийській гімназії, музичну освіту здобув у Відні (1891—1892). Закінчив філософський факультет Львівського університету. У 20—30-ті роки активно співпрацював з АН України. Академік АН УРСР (з 1929). З 1940 р. — директор Львівського державного етнографічного музею, завідувач відділу Інституту фольклору та етнографії АН УРСР.

Перші етнографічні записи зробив під час навчання в гімназії, їх було опубліковано в часописі «Народ» за 1890 р. 1896 р. надсилав М. Лисенку свої обробки українських пісень, щедрівок, збирає «Квартети» і отримує схвальну оцінку, що стало заохоченням до подальшої роботи.

У 1898 р. вийшла монографія в селі Ходовичах Стрийщини писав І. Франко. Ця робота була графію цікавою, оригінальною, була двотомна збірка обробок присвятив М. Лисенку.

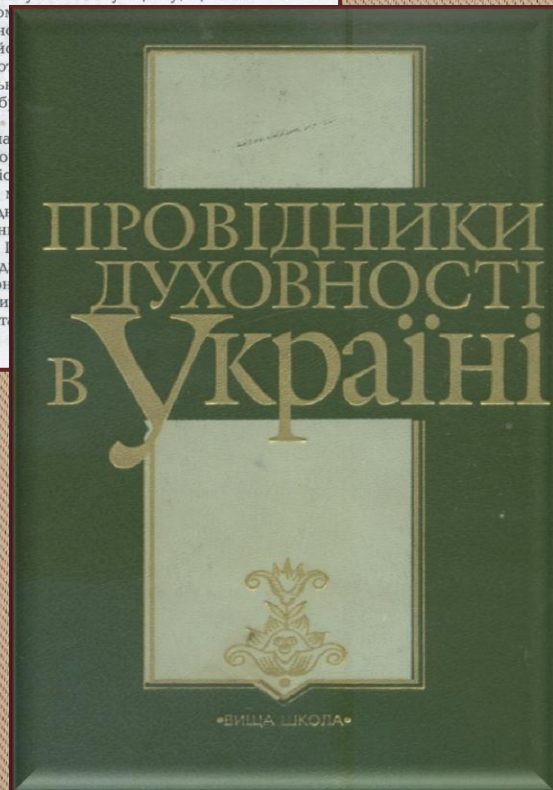
Фундаментальний аналіз народної пісенної творчості українських народних пісень у етнографічному музеї ім'я Ф. Колеси стало однією з найбільш важливих праць міжнародних конгресів у сфері фольклору слов'янських народів, оглядів, в яких він демонстрував свої дослідження.

З ученим постійно літературно-наукові устаткування та ін.

Пісня – невичерпний засіб пізнання характеру й душі українського народу

Філарет Колесса

Український музикознавець,
композитор, фольклорист
Народився 17 липня 1871 р. в с. Татарське (нині Піщане) на Львівщині в сім'ї священика.
Навчався у Стрийській гімназії, музичну освіту здобув у Відні (1891 — 1892). Закінчив філософський факультет Львівського університету. У 20 — 30-ті роки активно співпрацював з АН України. Академік АН УРСР (з 1929). З 1940 р. — директор Львівського державного етнографічного музею, завідувач відділу Інституту фольклору та етнографії АН УРСР.

ВА646191

**КОЛЕССА
ФІЛАРЕТ МИХАЙЛОВИЧ**
Фольклорист, композитор, музикознавець,
літературознавець

Народився Ф. Колесса у с. Татарське (тепер с. Піщане Львівської області) 17 липня 1871 р. із раннього дитинства, проведеного на Прикарпатті, хлопець був зачарований піснями, переказами, казками, легендами й іншими витворами таланту рідного народу. Ще навчаючись у Стрийській гімназії (1882–1890 рр.), юнак робить перші, і досить вдалі, спроби обробки народних пісень. Два роки (1891–1892) він навчався у Віденському університеті, а потім здобував знання у Львівському університеті, який закінчив у 1896 р. Саме в цей час він почав науково вивчати фольклор. Був учнем М. Павлика, а також І. Франка у журналі «Людіві вірування». Під впливом М. Павлика й І. Франка Філарета Михайловича Колесса — фольклорист, друг І. Франка, відомий філолог, громадський діяч, естетичних поглядів Колесса покладав на М. Павлика й І. Франка. У 1896 р. і подальше 15-річний Філарет Колесса викладав у Стрийській гімназії. Активно виступав із науковими літературознавчими працями, фольклорними композиціями, натхненню композиторську діяльність. Автор 250 обробок народних пісень. Наукова спадщина Колесса, що зумовлено багатогранністю його діяльності, він фактично першим в українській науці звернув увагу на слова та музику народних пісень. Уваги приділяв теорії фольклору. У 1910–1913 рр. Ф. Колесса зазнав безповоротної втрати однієї з найцінніших — думи, що були запорукою його творчості — думи, що були запорукою його творчості — думи, що були запорукою його творчості.

**ДІЯЧІ НАУКИ І КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
НАРИСИ ЖИТТЯ ТА
ДІЯЛЬНОСТІ**

Видавництво «Книги – XXI»

Перші етнографічні записи зробив під час навчання в гімназії, їх було опубліковано в часописі «Народ» за 1890 р. 1896 р. надсилає М.

Лисенку свої обробки українських пісень, щедрівок, збирає «Квартети» і отримує схвальну оцінку, що стало заохоченням до подальшої композиторської діяльності.

У 1898 р. вийшла монографія «Людіві вірування на Підгір'ї в селі Ходовичах Стрийського повіту», передмову до якої написав І. Франко. Ця робота засвідчила появу в українській етнографії цікавої, оригінальної особистості. Того самого року вийшла двотомна збірка обробок обжинкових пісень, яку автор присвятив М. Лисенку.

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

1929-1933

Фундаментальний аналіз мелодійних форм, строю та будови народної пісенної творчості дав дослідник у праці «Ритміка українських народних пісень» (1907), яка заклала основи вітчизняного етнографічного музикознавства. З моменту виходу її ім'я Ф. Колеси стало одним із найвідоміших серед слов'янських етнографів.

3. В зміну існуючого порядку вважати за необхідне встановити порядок виборів академіків простою більшістю голосів.

Доручити НК освіти* оформити це.

Секретар [ЦК КП(б)У]

Підпис^{2*}

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 163, арк. 74. Оригінал. Машинопис.

№ 9

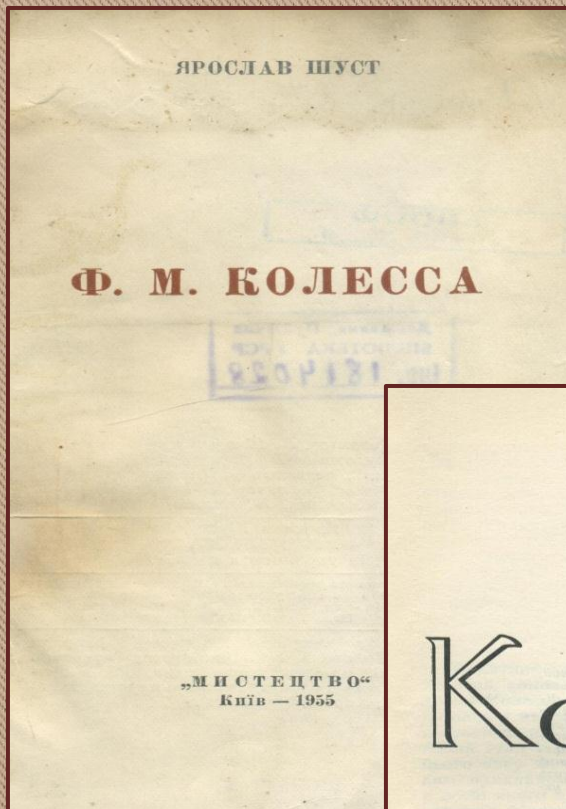
**ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У ПРО ВИБОРИ
В ДІЙСНІ ЧЛЕНИ ВУАН ВЧЕНИХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ**

15 квітня 1929 р.
м. Харків

а) От Западной Украины выдвинуть в Академию [М.С.] Возняка, [В.Г.] Шурата, [Ф.М.] Колессу.

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 16, спр. 6, арк. 229. Рукопис.

BS33691

АО136596

BO867429/1

Дослідника постійно запрошують до участі у міжнародних конгресах. Проблемам розвитку музичного фольклору слов'янських народів присвячено низку статей, рецензій, оглядів, в яких він демонструє широку наукову ерудицію. З ученим постійно листуються провідні фольклористи, музикознавці та наукові установи Чехословаччини, Польщі, Німеччини та ін.

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ

Софія ГРИЦА

ВИДАТНИЙ ДОСЛІДНИК ФОЛЬКЛОРУ СЛОВ'ЯНЩИНИ

Діяльність академіка Ф. М. Колесси, видатного фольклориста, музикознавця, тературознавця відіграла виняткову роль у зміні зв'язків української національної наукою з світовим науковим процесом. Цьому, насамперед, сприяла прогресивна методика праць, заснована на порівняльних дослідженнях українського фольклору з фольклором інших народів, на творчому узагальненні крапці фольклористики. Пому випала честь репрезентувати український фольклор на міжнародних форумах—III і IV Конгресах у Відні і Лондоні, I і II з'їздах слов'янських германських філологів у Празі, Кракові та Варшаві та в Празі та Антверпені. Праці вченого видані німецькою, англійською, французькими мовами.

Творча праця Ф. М. Колесси розпочалась на змін у народознавстві. Помітно зріс вплив матеріалістичної естетики, про едність закономірностей розвитку народів несли численні відкриття в соціології, прирощені матеріалістичної естетики. Цей етап був пов'язаний із введенням фонографів на початку цього століття його осмислення, розробки принципів, торуючи собі дорогу самостійної науки. У ньому відомі вітчизняні і зарубіжні вчені—С. Липова, А. Хибинський та ін. У Москві, Відні та Берліні Науковому товариству ім. Шевченка виникла спеціальна комісія з фольклору. Етнографічна комісія в Празі, як за кількістю, так і за якістю публікацій з фольклору почесне місце серед європейських фольклористів займають дослідження комісії належать Ф. М. Колесі.

Наукові та художньо-естетичні принципи Колесси в працях з революційно-демократичним криком в Україні та ім. Методика його праць формували ставлення до народознавства і Франко, вчений, що «називався історією цивілізації роду», одну органічну цілість усі науки, усі галузі знання досягнення європейської фольклористики та музикознавства на слов'янському семінарі в Ягича у Інституті в Берліні (в музикознавстві Е. Горбостів, в окремих виступах з рефератом про розвиток літератури української літератури).

Сталий матеріалістичний світогляд Колесси, революційно-демократичної думки на Україні, особі якого поєдналися інтереси філолога та музикознавця, взаємобумовленості, у ракурсі сприяли, зумовили новаторський підхід до філології та музикознавства. Колеса дає літературне трактування народної пісенності.

1 I. Franko. Najnowsze prądy w ludoznawstwie. Oddział Towarzystwa Ludoznawczego dnia 28 lutego b. r. t.

Ж27482

Дати

Софія Грица

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СПРЯМУВАННЯ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ

СХХ

У сфері культурознавства рідко кому вдавалося піднести до рівня широт цієї всеохопної науки, що вимагає не тільки знань і таланту, а й відчуття гармонії явищ культури, концептуального розуміння їхньої суті та зв'язків. Серед таких унікальних постатей—фольклорист, музикознавець, літературознавець, композитор Філарет Колеса. Напрямок у його понад 50-річній діяльності (1871—1947) стала етимологією, до якої він здобув світовий авторитет. Тяжіння Ф. Колесси до музики було, як видно, генетичним. Основоположник української музики на західноукраїнських землях композитор Іван Лаврівський був рідним дядьком його матері—Марії з Менцінських, співак Модест Менцінський доводився йому тітчим братом, неабиякий вплив на нього справив старший брат Іван Колеса, музично вельми обдарований, автор відомої праці «Галицько-руські народні пісні з мелодіями» (1902). Дослідження Ф. Колесси з етимологією прислужили інші важливі грані його творчої спадщини, зокрема чималий доробок у літературознавстві, історії культури.

А проте, найвищою кваліфікацією Ф. Колесси здобув не як музикознавець, а як філолог: у 1896 р. закінчив філософський факультет Львівського університету, в 1918 р.—захистив докторат з філології у Віденському університеті.

Органічне поєднання в особі Ф. Колесси філолога і музиканта, праця на ниві українського фольклору, музики, літератури дали той бажаний синтез розуміння матерії слова, музики, поезії, що допоміг йому скласти неопіненної ваги концепцію віршування українського фольклору як першооснови літературного віршування, дослідити модель взаємодії літератури й народної творчості в історії української культури. Найцінніші з них присвячені корифеям української класики—Т. Шевченку, І. Франку, Телі Україніці, М. Шашкевичу. Ф. Колесі належить розвідка з питань класичної філології «Układ pamiętników Ksenofonta o Sokratesie» (Стрий, 1904), в якій він включився в наукову дискусію щодо автентичності названого твору.

Наукова спадщина Ф. Колесси, вченого з широким світоглядом і комплексною методологією досліджень, гідно репрезентує фольклористику, філологію, мистецтвознавство, творчачи в цілому солідний доробок з історії української культури. Часи застою і заборони негативно позначилися на долі значної частини його праць з питань генезису українського епосу та історії народної культури, в яких він співпрацював з М. Грушевським, М. Драгомановим, В. Антоновичем. Праці Ф. Колесси було вилучено з широкого обігу, гальмувалося їх видрукування.

Світогляд вченого формувався в середовищі Наукового товариства ім. Шевченка (дійсним членом філологічної комісії якого він став у 1909 року). У розділі праці «Історія української етнографії» Колеса

1 Див., зокрема: Колеса Ф. М. Фольклористичні праці.—К., 1970.—С. 347—363, 172—223, 227—247. Дати зазначено в тексті сторінок.

Ж27444

У 1908 р. Ф. Колеса разом з Лесею Українкою організував етнографічну експедицію на Полтавщину, результатом якої стала двотомна праця «Мелодії українських народних дум» (1910, 1913). Великим внеском у дослідження української пісні була праця «Українська усна словесність» (1938), дослідник робить певний підсумок своїх фольклорних студій. Випустив збірник «Народні пісні Галицької Лемківщини» (1929), «Народні пісні з Підкарпатської Русі» (1938).

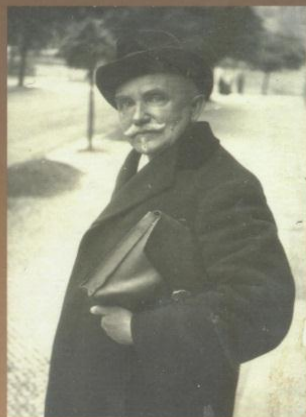
РОДИНА КОЛЕССІВ

У ДУХОВНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ
ЖИТТІ УКРАЇНИ
кінець XIX–XX століття

РОДИНА КОЛЕССІВ –

СПАДКОЄМНІСТЬ
НАУКОВО-МИСТЕЦЬКИХ
ТРАДИЦІЙ

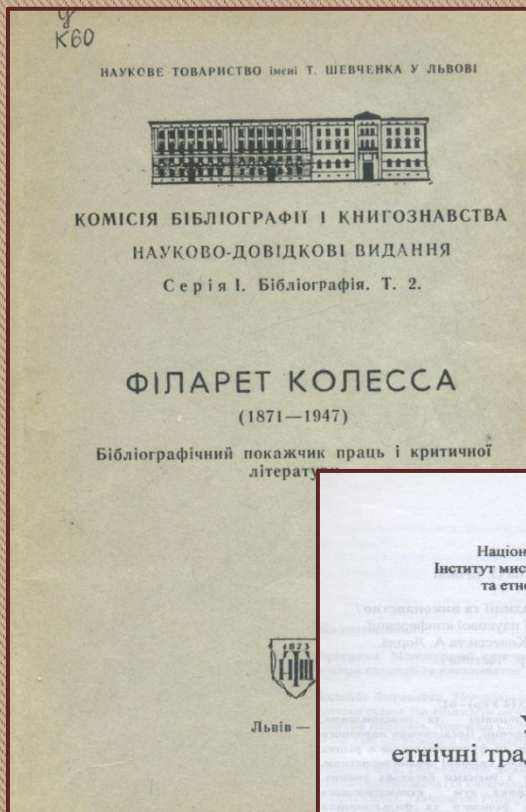

У роки другої світової війни
Ф. Колесса збирав та
досліджував військовий
фольклор, що відображено в
роботі «Фольклор
Вітчизняної війни» (1945).

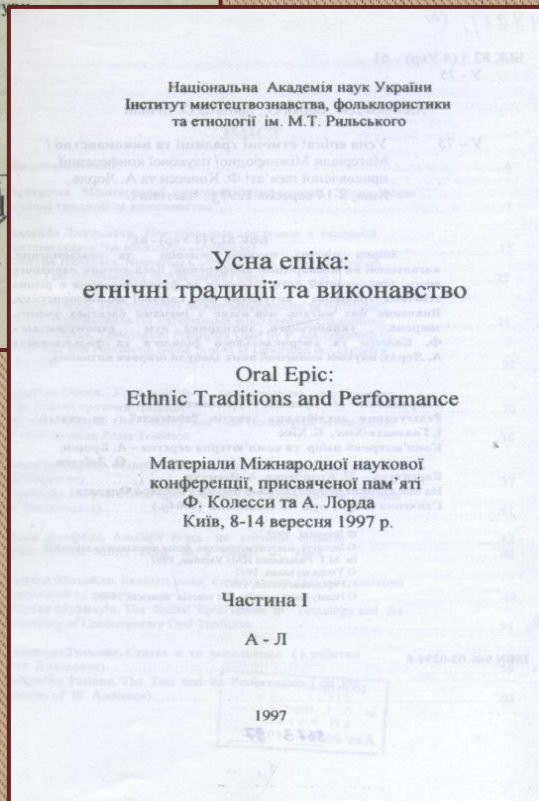
Свій талант і любов до української музики,
народної пісні, загалом до українського
мистецтва Ф.М.Колесса передав нащадкам,
ставши засновником великої митецької
династії. Син Микола Колесса - відомий
український композитор, диригент,
педагог, засновник
української диригентської школи. Донька
Дарія Колесса-Залеська - піаністка і педагог.
Онука Ксенія - піаністка; її сестра Харитина
- віолончелістка. Правнук Ярема -
диригент і педагог. Правнучка Галина -
альтистка, музичний критик. Правнуки
Адріан та Орест Гелитовичі - відомі
художники.

ВА679473

ВА795147

BA587558

B341761.1

Науковий доробок Ф. Колесси є одним із найвизначніших досягнень української фольклористики. Вчений справедливо вважається фундатором української наукової музичної фольклористики. Вперше у світовій та українській фольклористиці здійснив спробу наукового аналізу та зіставлення українського музичного фольклору з фольклором інших слов'янських народів. Завдяки високому науковому рівню, глибині аналізу, широкій ерудиції автора більшість його праць не втратили свого наукового значення й понині.

1997 р. Національна академія наук України заснувала премію імені Філарета Колесси. Одна з вулиць Львова названа на честь відомого композитора.

АКАДЕМІК КИРИЛО СТУДИНСЬКИЙ ПРО ВПЛИВ
УСНОЇ СЛОВЕСНОСТІ НА ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОГО
ЛІТЕРАТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

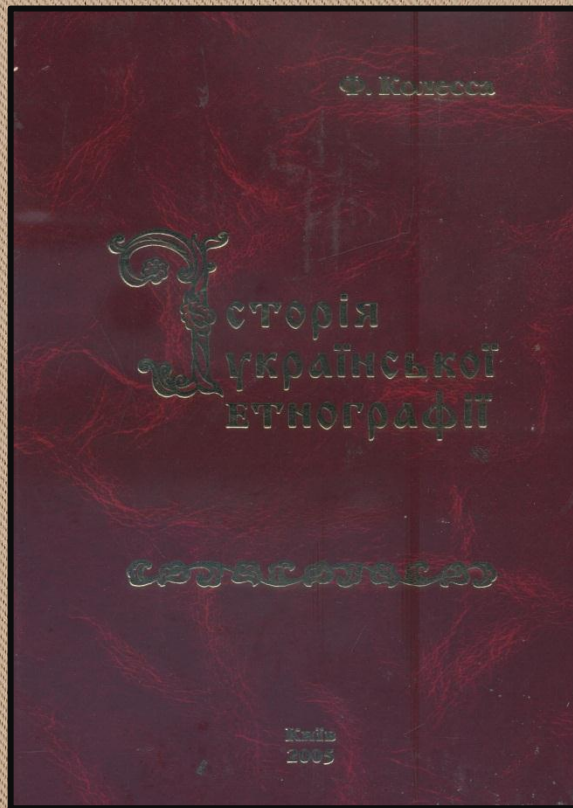
Написав ФЛААРЕТ КОЛЕССА.

Замітна річ, що шанований Ювілят ще в молодечих літах, буди учнем гімназії, живо зацікавився українською етнографією, а саме побутом і піснями лірників, їх організацією й таємною мовою. У „Зорі“ з 1886 (ч. 13—14, ст. 237—9) помістив він під псевдонімом Кость Викторин розвідку „Дівівська (жебрацька) мова“, що пізніше розрослася в студію „Лірники“, видану 1894 р. На основі дотичної літератури й власних помічень автор характеризує лірників, що як народні співці не страчили й досі своєї живучости. До скупих відомостей про лірницькі школи й цехи, зібраних головню в звісних працях В. Боржковського¹⁾, П. Ефименка²⁾ і пізніше В. Гнатюка³⁾, знаходимо в згаданій розвідці акад. К. Студинського цінне доповнення матеріалом, записаним у 1886—91 рр.⁴⁾ від галицьких лірників, що відкриває цілу сітку більших і менших лірницьких шкіл (у Заліццях, Олеську коло Підкаменя. Мостах великих, Дроговижі, Миколаві, Тисьмениці; в Бутинах коло Жовкви, Вімачі коло Бродів, Фразі коло Рогатина, Краснопуці, Жиравиці, Лозовій коло Тернополя). Показується, що на західно-українських землях лірницька організація була сильно розвинена та піддержувала звязки із співацькими цехами на Буковині й на Великій Україні. Про се засвідчує між іншим лексика таємної лірницької мови та однаковий стрій ліри у галицьких і подніпрянських лірників.

На жаль покик автора до інтелігентів, замешкалих у зга-

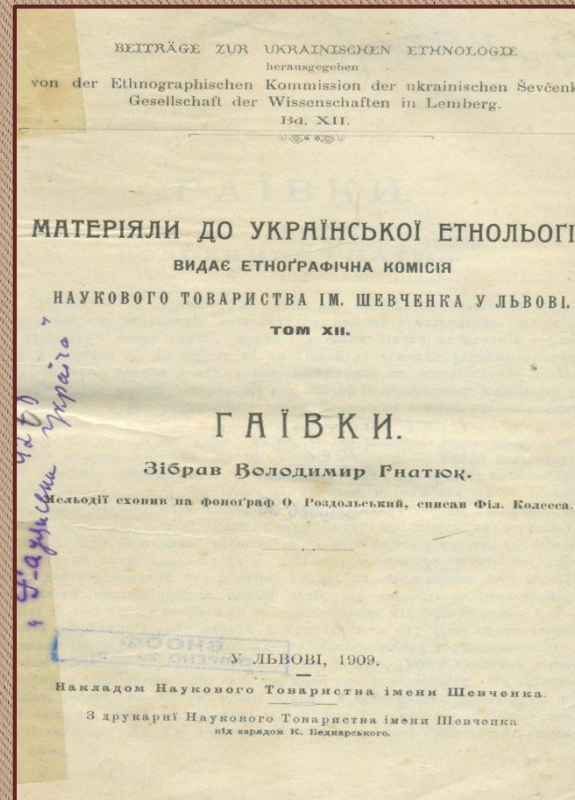
- 1) „Лірники“, Київська Старина 1889, IX.
2) Братства и союзы нищих. Киев. Стар. 1883, IX—X.
3) Лірники. Етнографічний Збірник II. 1896.
4) Через живий контакт з лірниками в тих часах акад. К. Студинський вивчив гру на лірі і сам співав прекрасно лірницькі пісні.

113

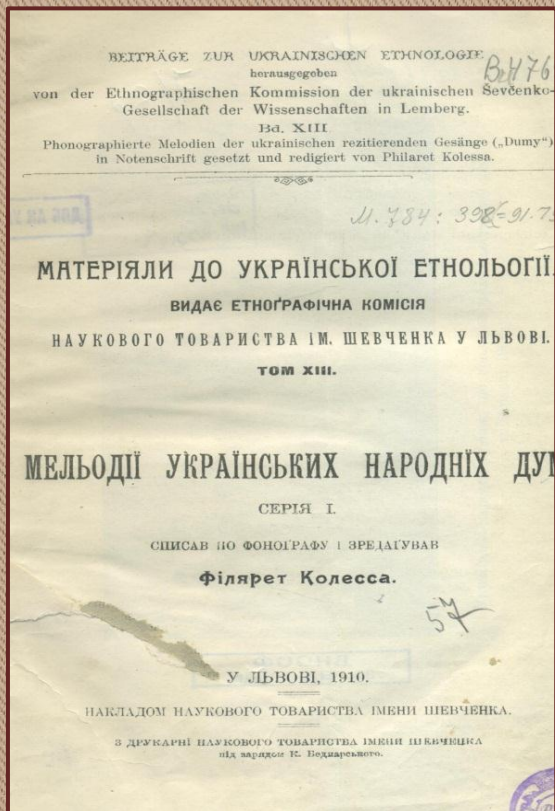

BC51886

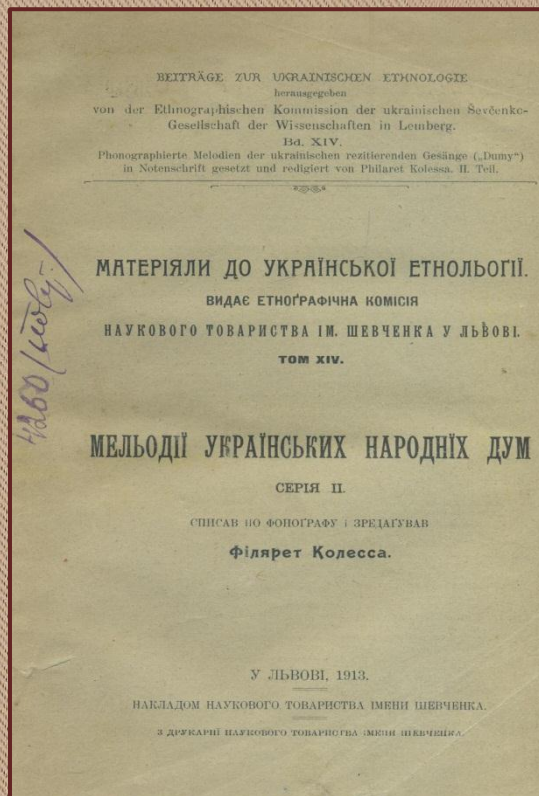
B177819

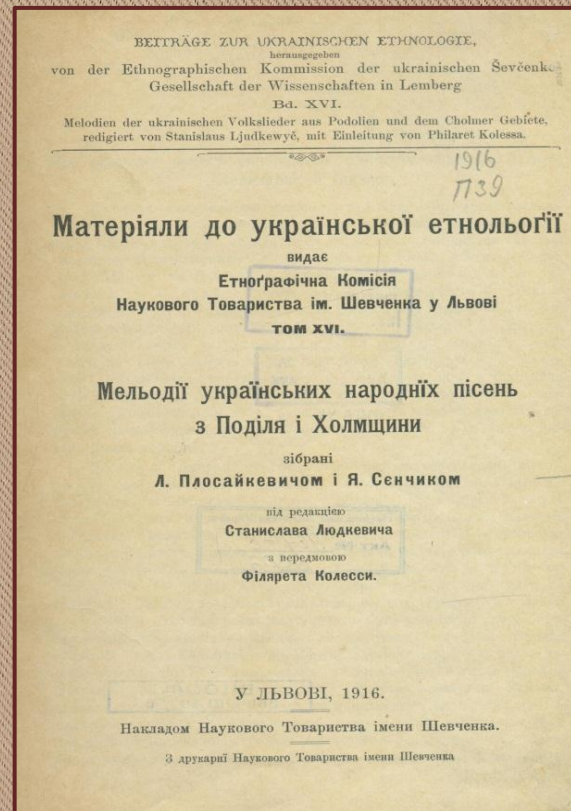
VI4765.12

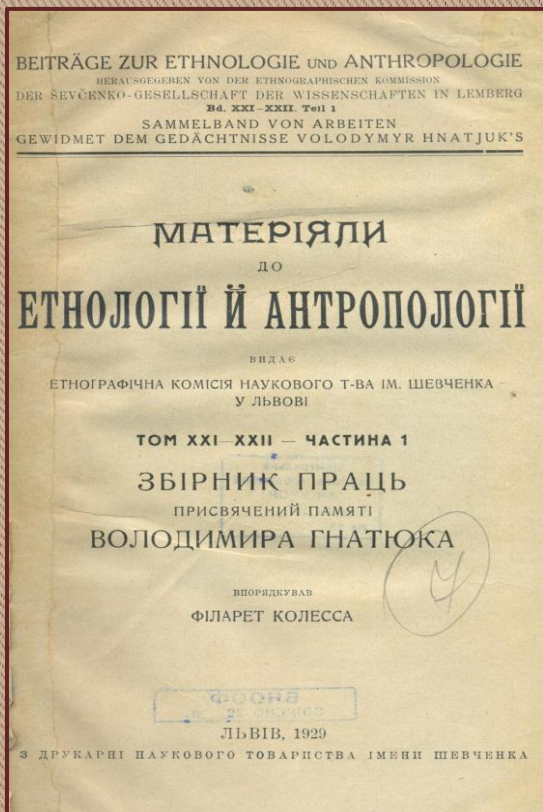
ВИ4765.13

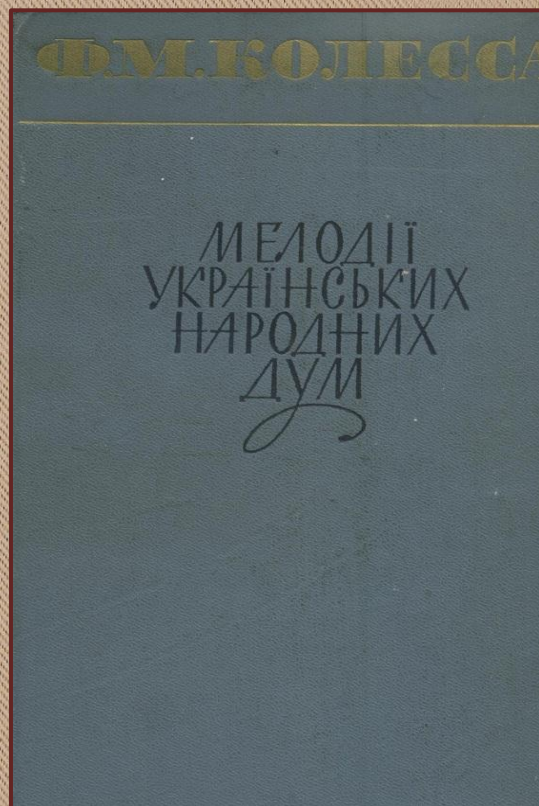
ВИ4765.14

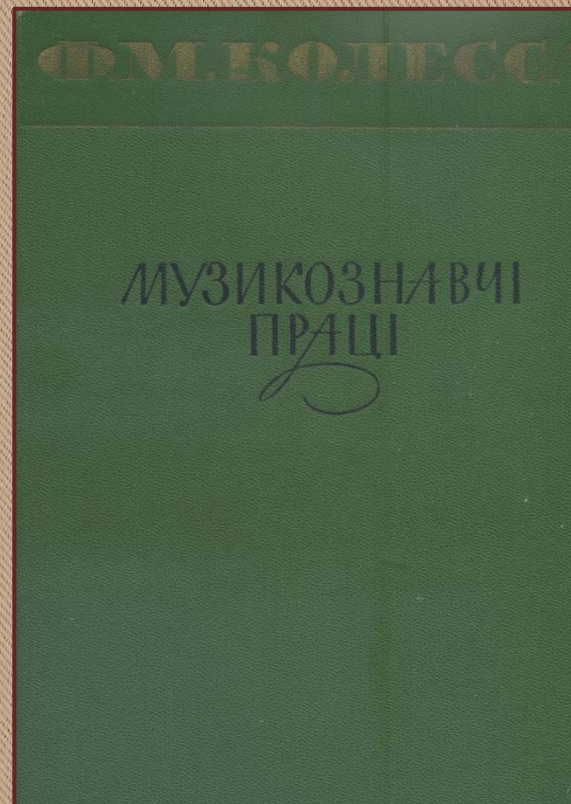
ВИ4765.16

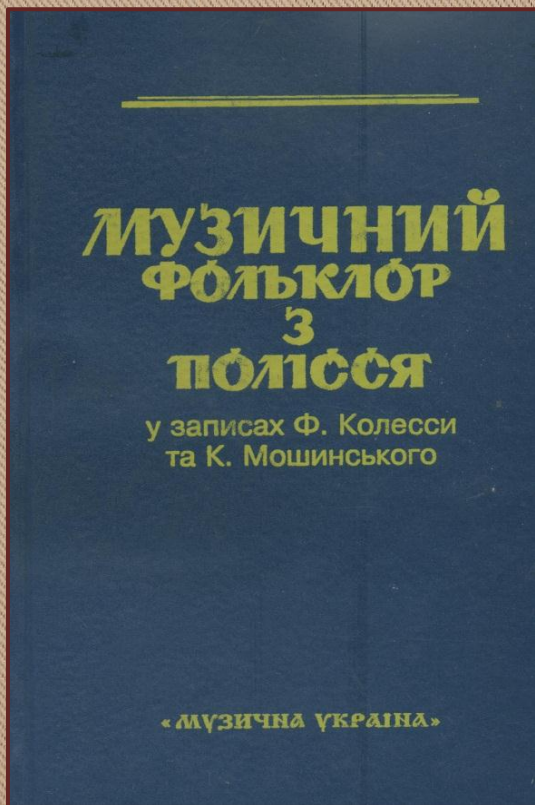
ВН4765/21-22

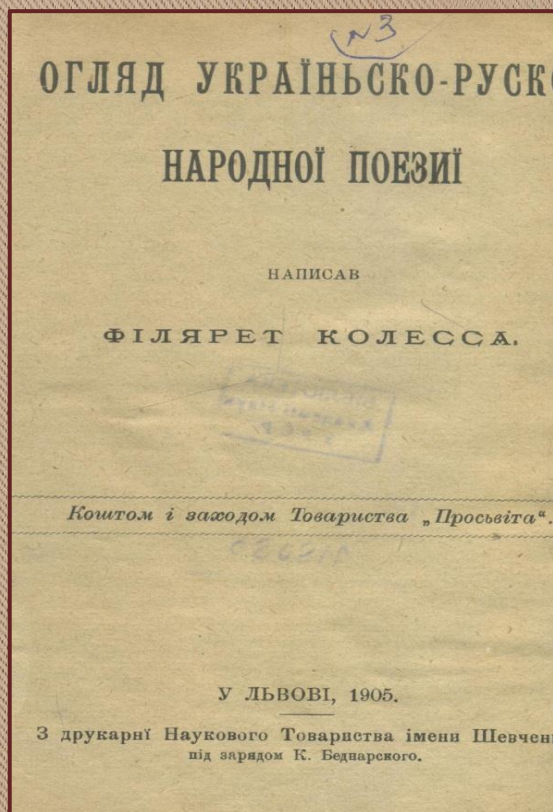
BA108221

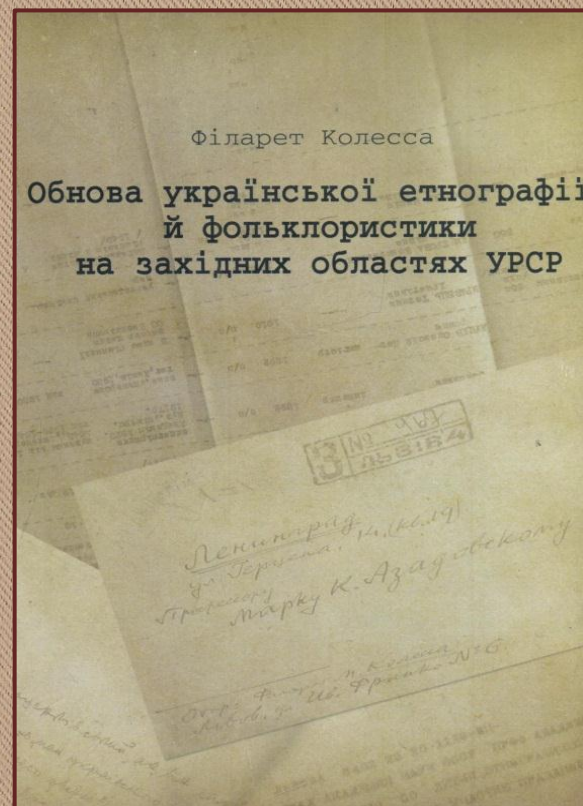
BA114909

BA568113

AO20143

BA750402

ФІЛЯРЕТ КОЛЕССА.

ПРО ВІРШОВУ ФОРМУ ПОЕЗИЙ
МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА.

1018

У ЛЬВОВІ, 1911.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.

B177611/1

Про вагу наукових дослідів над усною словесністю.

Введення до курсу викладів (з 1921—2 р.) про українську усну словесність.

Під усною словесністю розуміємо народні пісні, умі, заговори, пословиці, казки — взагалі, увесь запас поетичних творів, що живуть в устах народних мас, переходять із покоління на покоління дорогою усного переказу, усної традиції і таким способом удержуються не раз довгі віки в народній пам'яті, без допомоги писемства.

Однак бувають і такі випадки, коли жерелом сього або того твору усної словесності являється письменний пам'ятник: як н. пр. декотрі байки, легенди, новели ведуть свій початок із нижніх повістий, а лірницькі пісні виявляють у значній частині умітку народної творчості із книжними впливами.

З другої сторони і твори усної словесності доходять до нас часами дорогою давніх записів, як от звісна пісня про вводу Стефана, перехована в грамоті чеського ученого Блазслава із другої половини XVI в.

Твори усної словесності повстають тим способом, що складають їх талановиті одиниці зпоміж народу, або переймаючи їх якогось книжного жерела, перероблюють на народний лад. Однак, коли такий індивідуальний твір поетично настроєної людини перейде в усну традицію широких кругів, — він приспосовлюється своїм висловом і формою до інших творів усної словесності, підлягає в усній передачі різним змінам, поволі ратить признаки індивідуальної творчості, а стає відбитком популяційних народних мас і набирає признаків збірної або колективної творчості.

Наука, що займається збиранням, порядкуванням і досліджуванням творів усної словесності та описом і досліджуванням народних звичаїв, обичаїв, обрядів і взагалі життя народних мас, зовється етнографією (по нашому — народознавство).

Однак в парі з нагромадженням етнографічного матеріалу іде й поглиблення наукових дослідів над сим матеріалом; дослідів розтягаються на словесні твори усього людства, виділяють в ньому поле широких порівнянних студій і в сьому широкому об'ємі одержують назву фольклору (англійське слово, що по нашому значить — народознавство, людознавство). Фольклор — се наука, що займається в порівнянний спосіб дослідженням над усною словесністю. А що звичайно буває дуже трудно провести докладну границю між усною словесністю і письменством, то фольклор тісно зв'язаний з історією літератури. З другої боку се наука зв'язана в свій обсяг психологією, історією релігії і соціального розвитку людства — отже сплітається подекуди з мітологією, соціологією й історією культури взагалі.

Сергія Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР

BO485578

ФІЛЯРЕТ КОЛЕССА.

РИТМІКА
УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

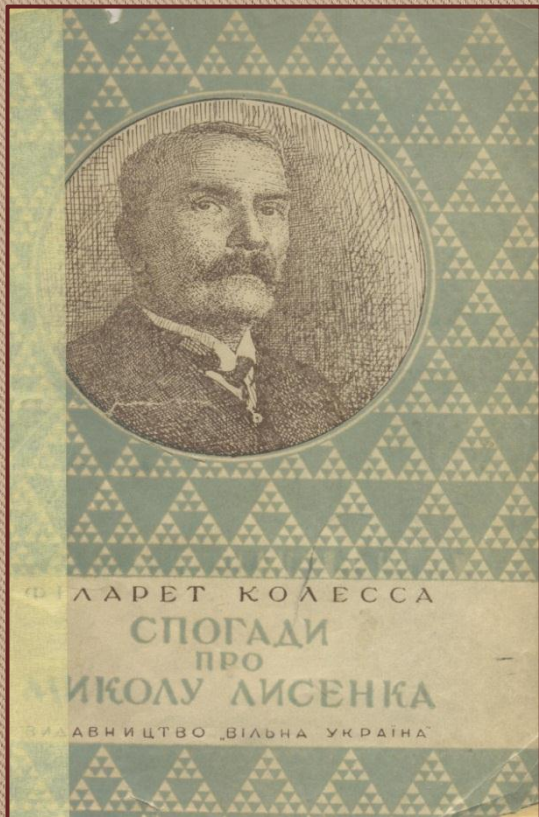
ВІДБИТКА ІЗ ЗАПИСОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

У ЛЬВОВІ, 1907.

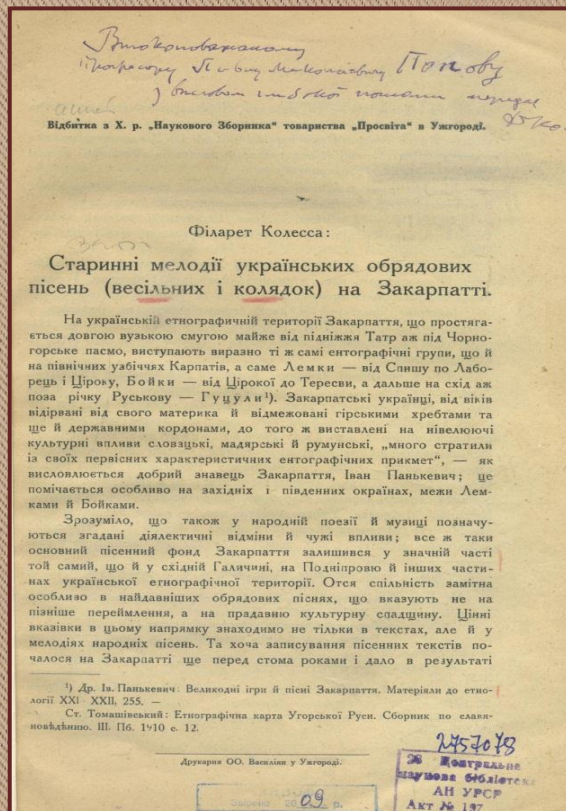
НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під керівництвом К. Богдановича.

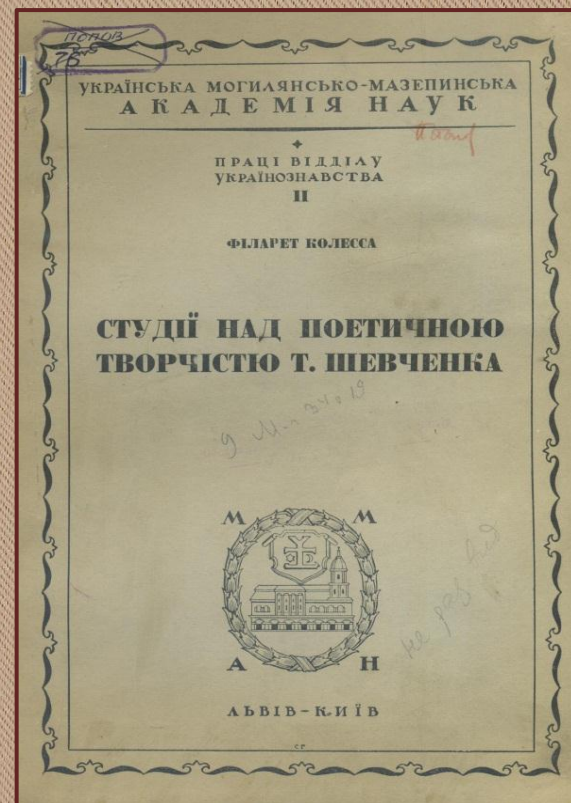
ПОПОВ5694

BO477697

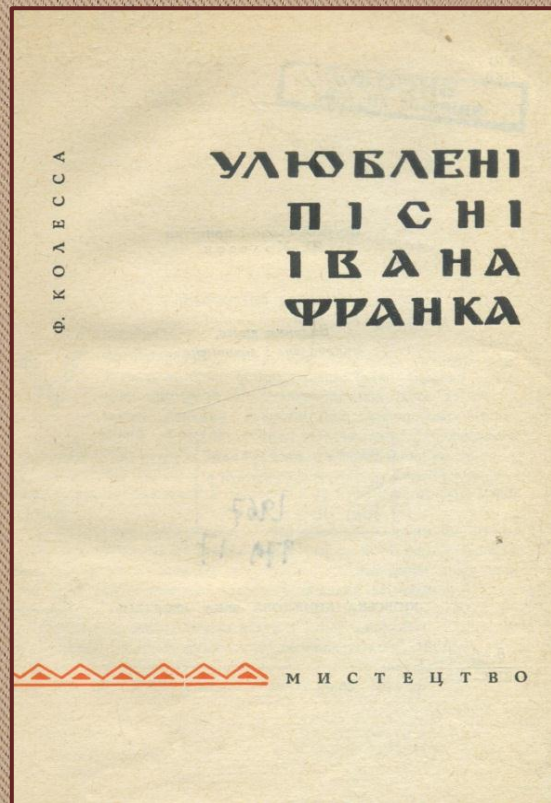
ПОПОВ13614

ПОПОВ15204

AO168501_1

AO178071

ПОПОВ5928

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG
HERAUSGEGEBEN VON DER ETHNOGRAPHISCHEN KOMMISSION
DER SEVČENKO-GESSELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG
Bd. XXXIX - XL
VOLKSLIEDER AUS DEM GALIZISCHEN LEMKENGEBIETE
TEXTE UND MELODIEN
AUFGEZEICHNET, GEORDET UND ERLAUTERT VON Dr. PHILARET KOLESSA

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XXXIX - XL

НАРОДНІ ПІСНІ З ГАЛИЦЬКОЇ ЛЕМКІВЩИНИ

ТЕКСТИ Й МЕЛОДІЇ

ЗІБРАВ, УПОРЯДУВАВ І ПОЯСНИВ

ДР. ФИЛАРЕТ КОЛЕССА

У ЛЬВОВІ 1929

В ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

ДЖЕРЕЛА:

<http://resource.history.org.ua/>

<https://www.nas.gov.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/>

<https://uain.press/blogs>

<https://pidru4niki.com/>

Книжкова виставка підготовлена
Відділом соціокультурної діяльності Всі
права захищені © ВСКД НБУВ
Провідний бібліотекар Шостак С.Г.

ВИ16078.39-40